

FABULOASE COMORI ROMÂNEȘTI (II)

Epoca lui Matei Basarab, este binecunoscut, a fost caracterizată printr-o puternică înflorire a culturii, favorizată de avântul economic al Valahiei, ceea ce a determinat și o viață extrem de luxoasă a domnitorului și a boierilor care strângeau averi impresionante chiar și pentru Europa acelor timpuri. Strălucirea hainelor de gală (de ceremonie), lucrate din materiale foarte scumpe, aduse (cu scutire de vamă) de la Veneția, Nürnberg și Viena, respectiv țesături de aur și argint, catifele, atlasuri și damasc, precum și pietre scumpe pentru giuvaerurile curții, în valoare totală de 100.000 de taleri, lua ochii călătorilor străini care rămâneau impresionați și de scumpetea cailor domnești (100 de galbeni unul) „...împodobiți cu brocarturi de aur presărate cu perle și pietre scumpe” (Al. Alexianu, „Mode și veșminte din trecut”, Editura Meridiane, București, 1971, vol I, pag. 340).

Spre deosebire de veacurile precedente, secolul al XVII-lea a însemnat pentru Țara Românească și dezvoltarea bogățiilor spirituale, adică tipărirea cărților, întocmirea primelor biblioteci particulare, precum și înfrumusețarea unor construcții mai vechi sau ctitorirea altora noi. Matei Basarab, principe luminat, iubitor de cultură, a ocrotit înființarea tiparnițelor unde au apărut cărți religioase și profane ornate cu miniaturi demne de vestul european. Soția sa, doamna Elina, era sora umanistului Udriște Năsturel, boier cărturar, posesor al unei biblioteci vestite, la fel ca și aceea a stolnicului Constantin Cantacuzino, adăpostită la conacul moșiei sale de la Mărgineni (jud. Prahova). Tot acest domnitor, de fericită amintire, a zidit 28 de ctitorii noi, a refăcut 20, iar în timpul său au fost înălțate 45 de monumente noi și 14 reparate.

Aceleași surse documentare ale epocii susțin că Matei Basarab a fost atât de bogat încât, după moartea sa, urmașul la tron, domnitorul Constantin Șerban a cheltuit în primul an de domnie 1.000.000 de piaștri rămași în vistiera țării, fără să reușească să biruie cu totul acel tezaur până la sfârșitul stăpânirii sale (Ibidem, vol. I, pag. 339).

În ceea ce privește arhitectura acestui veac, au rămas până în zilele noastre suficient de multe exemple care să confirme iubirea pentru frumos a ctitorilor sau a proprietarilor vremelnici.

Independența prin cultură

Mănăstirea Plumbuita

De exemplu, Matei Basarab a reparat Mănăstirea Plumbuita, unde a construit casa domnească, restaurată în 1958, a ctitorit mănăstirea Brebu cu impresionanta reședință domnească, acum muzeu, iar în epoca sa a fost zidit conacul de la Florești-Stoenești (Jud. Dâmbovița, lângă Potlogi), un excepțional exemplu de arhitectură veche românească din care reiese luxul boieresc. Conacele de la Golești, Coțofenii din Față și Herăști (între altele) aparțin aceluiași veac și pot fi vizitate de către cei interesați. O mențiune aparte merită conacul de la Herăști (Giurgiu) construit, se pare, după

indicațiile personale ale lui Udriște Năsturel. Considerat a fi cel mai frumos exemplu de arhitectură civilă a secolului al XVII-lea valah, clădirea are forma literei L, cu pivniță, parter și etaj, cuprinzând două locuințe cu intrări separate. Ceea ce face acest conac să se deosebească de toate celelalte este sistemul de zidire unde s-au folosit blocuri de piatră fățuită așezate la o distanță de 80-90 cm, golul rămas fiind umplut cu mortar de var, piatră spartă și cloțarie.

Mai interesant decât conacul de la Herăști a fost ansamblul arhitectonic feudal de la Brâncoveni (jud. Olt), existent în secolul al XVI-lea, proprietate revenită prin moștenire atât lui Matei Basarab, cât și lui Constantin Brâncoveanu.

Această veche curte boierească a fost importantă pentru asemănarea sa cu fortărețele seniorilor occidentali, având forma unui pentagon ce se întindea pe o lungime de 180 m și urmărea creștetul unui deal, oferea o priveliște largă spre Valea Oltului. Zidurile cetății erau întărite de un bastion și un donjon cu cerdac și creneluri ce comunica printr-o galerie cu palatul care avea două foișoare cu colonade, indicând astfel prezența a două apartamente separate. În completarea acestui ansamblu s-au mai ridicat casa slujitorilor, locuințele curtenilor și oștenilor din gardă, grajdurile, o cuhnie (bucătărie) asemănătoare cu cea ce se vede azi la Mogoșoaia, ba chiar și o sală de călărie (un maneaj). Incinta a fost dublată de o palisadă, situată la 30 m distanță de zidurile înconjurătoare, prevăzută cu un drum de strajă, alături de care a fost săpat un canal umplut cu apă din Olt ce înconjura întreaga fortăreață, aidoma castelelor feudale occidentale (Corina Nicolescu, „Case, conace și palate vechi românești”, Editura Meridiane, București, 1979, pag. 53).

Totuși, la cumpăna veacurilor al XVII-lea și al XVIII-lea a strălucit una dintre cele mai importante figuri ale istoriei românești, și anume domnitorul Constantin Brâncoveanu, pentru că, în lunga sa domnie, Valahia a beneficiat de prosperitate economică ce a avut drept urmare o înflorire culturală a cărei puternică amintire dăinuie și astăzi reflectată în stilul arhitectonic numit neobrâncovenesc sau neoromânesc.

Cunoscut ca unul dintre cei mai bogați monarhi europeni ai epocii, Brâncoveanu a ridicat fastul princiar românesc pe culmi neatinse până atunci, împletind opulența orientală cu luxul occidental. Supranumit „Altân-Bei”, adică „Prințul Aurului”, posesor al unor averi inimaginabile, invidiat de contemporani în frunte cu sultanul Ahmed al III-lea, de la care i s-a tras și tragica sa moarte, domnitorul a încercat să-și pună la adăpost o parte din bogățiile imense, constând din „...zecile de lăzi cu giuvaeruri și pietre scumpe, trimise în păstrare la Brașov, sumele uriașe de bani depozitate de domn la Veneția, sutele de mii de ducați de aur, expediați la Banca imperială din Viena” (Al. Alexianu, „Mode și veșminte din trecut”, Editura Meridiane, București, 1971, vol. I, pag. 378).

În acele vremuri, elegantele și bogatele femei din protipendadă „... îmbrăcau ii țesute cu fir și cu perle, elegante dibaze (brocart persan n. a.), dulame de frenghie, blănițe cu pânțece de răs, cu nasturi de diamante, feregele cu țesătura de sârmă, sucne încheiate cu sponciuri de aur”. Și se împodobeau cu „...multe șiruri de mărgăritare, cu lefturi de diamante cu picioarele de smarald și cu sălbi de câte 400 de galbeni una...” (ibidem, vol. I, pag. 379).

Bogățiile extraordinare ale lui Brâncoveanu se oglindesc în actele de moștenire prin care și-a înzestrat băieții cu moșii, sate, vii și livezi, pivnițe și crame, conace, case și palate, în foile de zestre ale fiicelor care cuprindeau bijuterii de aur cu mărgăritare și pietre scumpe, salbe de aur, veșminte brodate cu fir de aur și argint, stropite din belșug cu perle și nestemate, blănuri rare, așternuturi de pat brodate, covoare orientale, oglinzi, mobilă, servicii de masă, sfeșnice și ligheane din argint, trăsuri și carete trase de câte 6 cai de rasă, case în București, vii și livezi, sute de oi, stupi de albine, zeci de boi, porci, vaci și cai, sate, sute de țigani robi. Dar și băieții au primit pentru soțiile lor daruri asemănătoare (Constantin Șerban, „Constantin Brâncoveanu”, Editura Tineretului, 1969, pag. 159-166). De exemplu, când, la 26 octombrie 1708, domnița Bălașa s-a măritat cu Manolache Rangavi (Lambrino), foaia de zestre a miresei enumera bogății ametoitoare care erau valoroase nu numai pentru materialele din care erau alcătuite (stofe orientale țesute cu fir de aur, cu constelații întregi de pietre scumpe, mătăsuri, catifele, blănuri, giuvaeruri din aur cu puzderie de nestemate etc), ci și pentru măestria cu care erau lucrate, ele fiind adevărate opere de artă (vol. II, pag. 47).

Foarte probabil, întreaga avere a Brâncovenilor ar fi echivalentul de astăzi a cel puțin câteva

miliarde de euro, dacă nu mai mult. Aș fi curios numai cât ar costa, în zilele noastre, un singur costum domnesc cusut din stofe scumpe și brocarturi brodate cu fir de aur și în care sunt fixate sute de perle și nestemate? S-ar compara oare acele veșminte cu rochiile de fițe cusute cu cristale Swarovski?

Așa cum am mai spus, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu s-a cristalizat stilul care, de atunci încolo, îi mai poartă numele, o fericită sinteză între vechea arhitectură românească de influență bizantină și unele elemente decorative ale Renașterii venețiene și orientale (turco-persană). Palatele care au supraviețuit (Mogoșoaia, Potlogi, casa domnească de la Mănăstirea Hurezi) dovedesc și astăzi fastul princiar comparabil cu cel occidental. La toate aceste minunate clădiri atrage în mod special atenția spectaculoasă sculptură în piatră, exuberante broderii minerale cu nuanțe fantastice, care nu încarcă deloc fațadele (și nici interioarele) ci, dimpotrivă, le îmbogățesc discret, contribuind miraculos la întregul ansamblu marcat de expresivitate, noblețe, rafinament și un bun gust desăvârșit așa cum se întâlnește tot mai rar în zilele noastre.

Dar și oameni mult mai puțin bogați din acele vremuri, cum era preotul bucureștean Herea, se străduiau să-și înzestreze copiii, la nunta lor, cu lucruri mai deosebite care astăzi ar costa o mică avere: „6 șiruri de mărgăritare, inele și cercei de aur împodobiiți cu mărgăritare și rubinuri, bani de cap, preț de 10 taleri, o cunună de argint, o mantie de canavăț turungiu cu linii de jder cu zgarana (guler de blană n. a.) de samur, 4 rochii de dimie, 10 ii cusute cu mătăsuri și încă o mantie roșie de canavăț, cu nasturii de sârmă și o haină cu sandrac cu nasturii împodobiiți cu 12 mărgăritare” (Ibidem, vol. II, pag. 50).

Hainele și podoabele de aur cu pietre scumpe valorau averi întregi: bunicul Zincăi Bălcescu (mama revoluționarului „pașoptist” Nicolae Bălcescu) a cumpărat o moșie în 1760, pentru care a plătit 880 de taleri (ibidem, vol. II, pag. 51), adică tot cam cât prețuiau 12 șiruri de perle mari în valoare de 800 de taleri din aceeași epocă (ibidem, vol. II, pag. 63). În epoca fanariotă, în pofida cumplitei perioade prin care treceau principatele române, clasele avute nu au renunțat la luxul și fastul cu care au fost obișnuite de atâtea veacuri. Ba chiar o putea afirma că luxul nemăsurat a fost ideea fixă a întregii epoci fanariote: târgoveții bogați (meșteșugarii sau negustorii) doreau să-i imite pe micii boieri, mica boierime nu avea ochi decât pentru marii boieri, marea boierime copia fastul princiar, iar domnitorii visau la fastul imperial al vechiului Bizanț, sau la cel al Sublimei Porți.

Vremelnicii domnitori greci din cartierul Fanar al Istanbulului, pentru că plusau mari sume de bani, de cele mai multe ori împrumutate cu dobânzi uriașe de la cămătari, pentru a câștiga tronurile scoase la licitație de către înalții funcționari turci erau nevoiți să acumuleze averi cât mai mari în timpul cel mai scurt. Potrivit „Documentelor Hurmuzaki”, III/1, pag. 387, domnitorul Ioan Gheorghe Caragea, în scurta sa domnie de numai 6 ani, a reușit să jefuiască țara de 93 de milioane de plăști din care a cheltuit 5-6 milioane în timpul stăpânirii sale, 70 de milioane i-a dat sultanului, iar cu 18 milioane a fugit din țară. De necrezut!

Toate aceste bogății inimaginabile erau posibile numai prin jefuirea sistematică și fără scrupule a tuturor resurselor naturale ale Țării Românești și Moldovei și, nu în ultimul rând, grație unei fiscalități absurde, extrem de greu de suportat pentru categoriile sociale nevoiașe: țărani, micii negustori și micii manufacturieri și târgoveți. Boierii erau scutiți de impozite. Parcă întrezărim o asemănare între situația de atunci și cea de astăzi! Săraca țară bogată!

Vetustele, dar somptuoasele și spectaculoasele veșminte orientale produceau adevărată senzație în saloanele înaltei aristocrații apusene, așa cum s-a petrecut în anul 1781, când marele boiercărturar Ienăchiță Văcărescu, forțat de împrejurări diplomatice, a ajuns în strălucitoarele saloane ale înaltei nobilimi vieneze și chiar ale palatului imperial, unde straiile sale scumpe și exotice au stârnit curiozitatea și admirația întregii asistențe, atât a doamnelor, cât și a domnilor, inclusiv a prințului Kaunitz, cancelarul Imperiului Austro-Ungar (Cornel Cîrstoiu, „Ienache Văcărescu”, Editura Minerva, București, 1974, pag. 69).

O imagine a extravaganțelor atribuite fanarioților din Muntenia: Nicolae Mavrogheni călătorind prin București într-o trăsură trasă de cerbi

Dar românii bogați nu iubeau numai luxul orbitor și rafinat, ci și excentricitățile peste măsură de costisitoare. Scriitorul prinț Ion Ghica povestea că prin anul 1802 marii dregători ai Valahiei și Moldovei au hotărât să trimită o delegație în Franța lui Napoleon Bonaparte, cu o misiune diplomatică importantă pentru cele două principate române. Dregătorii l-au ales pe foarte bogatul boier Nicolae Dudescu să reprezinte interesele românești în orașul de pe malurile Senei, unde, după câțva timp, s-a aflat că acesta își făcuse cu prisosință datoria, folosindu-se de metode obișnuite la București și Stambul, dar mai puțin „ortodoxe” în Orașul Luminilor: invitate la sindrofiile selecte organizate de Dudescu, franțuzoaicele celebre și influente ale epocii, cum ar fi Madame de Staël sau Madame Récamier, au avut întotdeauna plăcuta surpriză să găsească, învelite în șervete, pietre scumpe de mare preț (Ion Ghica, „Opere”, Editura Minerva, București, 1970, pag. 407). Potrivit unui raport din anul 1822 al consulului Prusiei la Iași, la o singură călătorie la Paris, Nicolae Dudescu ar fi cheltuit nu mai puțin de 75.000 de ducati.

Călătorii străini prin țările române, cum au fost abatele italian Domenico Sestini, Ignațiu Ștefan Raicevich sau Franz Hoseph Sultzer, cel care a întocmit primul plan cartografic al Bucureștilor în anul 1781, remarcă luxul ruinător al bogatelor boieroaice moldo-valahe.

De exemplu, dr. Andreas Wolf, medic personal al mitropolitului Stamate „...relatează că jupânesele poartă pe ele rochii și podoabe de câte 20.000 - 30.000 lei și pe degete au câte 10-12 inele cu briliante” (Al. Alexianu, „Mode și veșminte din trecut”, vol. II, pag. 103).

Englezul Thomas Hope admira acele tichii sau bonete brodate, numite ceapse, ce se purtau pe sub căciulițele de samur și care puteau costa 24.000 de piaștri numai pentru uluitoarea finețe a broderiei, fără a se mai lua în considerare perlele și nestematele cu care erau împodobite. Cu totul, după aprecierea contemporanilor cunoscători, ceapsele ajungeau la prețul astronomic de 300 de pungi cu aur bucata (Ibidem, vol. II, pag. 114). Participant la un bal în casa unui boier, în anul 1784, călătorului britanic Sir John Petty „...totul i se păru «o magie, o altă lume».

Multe boieroaice erau îmbrăcate grecește sau românește, iar «gâteala lor era foarte bogată și bine împodobită cu diamante și alte pietre prețioase»” (Ștefan Ionescu, „București în vremea fanarioților”, Editura Dacia, Cluj, 1974, pag. 74). Lady Elisabeth Craven, celebra vizitatoare a Valahiei pe vremea lui Nicolae Mavroghieni, a asistat, la Istanbul, la ceremonia de învestire a acestui marinar-aventurier și, cu toate că era obișnuită cu fastul apusean, a recunoscut că „...nu-și amintește să fi văzut ceva mai strălucitor” (Lady Elisabeth Craven, „Voyage en Crimée et à Constantinople en 1785”, Paris, 1789, pag. 328). Alături de nobila doamnă de pe malurile Tamisei și alți călători străini, cum ar fi abatele conte D’Hauterive sau prințul De Ligne, au fost fascinați atât de frumusețea româncelor bogate, cât și de veșmintele prețioase împodobite cu puzderie de perle, diamante și alte nestemate sau chiar mii de monede de aur pe aceeași rochie (Al. Alexianu, „Mode și

veșminte din trecut”, Editura Meridiane, București, 1971, pag. 110-119).

Cu toate că unii domnitori fanarioți, cum a fost, de exemplu, Constantin Moruzi de la Iași, au încercat să mai îngrădească uluitoarea risipă a boierimii de toate rangurile, ba chiar și altor clase sociale mai strâmtorate la pungă, pasiunea hainelor scumpe, a podoabelor bogate și a traiului luxos a smintit în așa măsură mințile unor boieri, dar și a altora mai puțin bogați, încât cheltuiala banilor fără măsură a dus, inevitabil, la ruina acestora și risipirea multor averi însemnate.

Tot în acele vremuri de pomină, spre sfârșitul veacului fanariot, au început să se împământenească în ambele principate românești, Moldova și Valahia, nu numai ospetele sardanapalice cu belșug de bunătațuri și finețuri culinare autohtone și străine, cât mai ales seratele și balurile „lumii bune”, prilejuri de frivolități apusene altoite pe moravurile unei societăți conservatoare. Și la acele recepții atât de simandicoase, boierii moldo-valahi, năvăliți de patima jocului de cărți, erau în stare să piardă cantități năucitoare de galbeni, ba, uneori, chiar și întregile lor averi.

Dar beția luxului și a fastului nu s-a liniștit odată cu finalul epocii fanariote, ci s-a prelungit în tot veacul următor, căpătând noi valențe și noi forme de manifestare sub influența tot mai puternică a Europei Occidentale.

PETRU VINTILĂ Jr.

0%

User Rating: Be the first one !

